

GESCHIEDENISLES

Thema's: Bersiap, Japans krijgsgevangenenkamp, Koloniale oorlog, Nederlands-Indië, Voormalige koloniën

Locatie: Indonesië, Rotterdam

Door: Pleun Peters

Dit verhaal is gebaseerd op gesprekken die Rotterdamse jongeren voerden met Charles Grimberg-Stephan, Martien van Veen, Axel Nijsen en Pim Oskam. Ze deelden persoonlijke ervaringen en onderzochten onder andere de *Bersiap** en de *koloniale oorlog* .

PERSONAGES VERTELLER 1
 VERTELLER 2
 VERTELLER 3
 VERTELLER 4
 VERTELLER 5

VERTELLER 1 en 2 vooraan op de vloer, spreken naar het publiek. VERTELLER 3, 4 en 5 zitten en staan aan de rand van het toneel. Ze kijken en luisteren mee

VERTELLER 1 We duiken in de geschiedenisboeken van het wereldwijde web
 En lezen over kolonialisering, Nederlands-Indië, slavernij...

VERTELLER 2 Duitsland en Japan

VERTELLER 1 De jappenkampen

VERTELLER 2 De politionele acties
 De onafhankelijkheidsoorlog

VERTELLER 1 Internationale druk

VERTELLER 2 Bevrijding

VERTELLER 1 Uitsluiting

VERTELLER 2 Verscheping

VERTELLER 1 Het is teveel

VERTELLER 2 We begrijpen niet alles, wel een beetje

VERTELLER 1 We gaan op zoek
We lezen ons suf en vallen van de ene verbazing in de ander
Hoe kan het dat we dit nooit op school hebben gehad?

De focus verlegt zich naar VERTELLER 3, 4 en 5

VERTELLER 3 Ik kan me überhaupt niets van geschiedenis herinneren

VERTELLER 4 Ik ook niet

VERTELLER 5 Nou, we leerden wel wat over de *koloniën**, toch?

VERTELLER 3 O ja?

VERTELLER 5 Ja, dat Nederlands-Indië een kolonie was van Nederland

VERTELLER 4 Ja klopt

VERTELLER 3 En iets met de oorlog

VERTELLER 5 En Japan

VERTELLER 4 Ja, maar verder...

Focus verlegt zich weer naar VERTELLER 1 en 2, er gaat opzweepende muziek aan

VERTELLER 1 Een korte opfriscursus
Op school leren we dat Nederland verschillende koloniën had,
waaronder Nederlands-Indië
Dat het bijdroeg aan onze welvaart
Dat het tijdens de Tweede Wereldoorlog werd ingenomen door
Japan
en dat Nederland na de bevrijding begon aan 'politioenele acties'
Om de kolonie weer in het gelid te krijgen

VERTELLER 2 Maar dat is maar het halve verhaal
Het Nederlandse verhaal

Focus verlegt zich weer naar VERTELLER 3, 4 en 5, muziek gaat iets zachter

VERTELLER 5 Ik kan me nog herinneren dat die mevrouw van geschiedenis toen
zei
Dat we het later zouden hebben over het...
Het perspectief
Van de Indonesiërs
Maar daar is ze nooit meer op teruggekomen

VERTELLER 4 Niet?

VERTELLER 5 Nee, de volgende les ging over de hongerwinter

Muziek weer hard, focus verlegt zich weer naar VERTELLER 1 en 2

VERTELLER 1 Wat er niet wordt bij verteld
Is dat Indonesië nog helemaal niet bestond
toen de VOC er eind zestiende eeuw aanmeerde
Dat wat wij nu Indonesië noemen
is eigenlijk een groep van meer dan zestien duizend eilanden
Met zoveel cultuur- en taalverschillen!
Daar kan Rotterdam nog wat van leren

VERTELLER 2 Met gebruik van geweld bezette Nederland dit hele gebied
Om zo de grondstoffen en specerijen
voor een superlage prijs te verhandelen
En daar zelf heel rijk van te worden

VERTELLER 1 Zo vermoordt slash deporteert
Jan Pieterszoon Coen de hele bevolking van Banda
Alleen maar voor nootmuskaat en kruidnagel

VERTELLER 2 En Javaanse boeren moeten heel hard werken
en 'Heerendiensten' verrichten
– een ander woord voor slavernij
Door armoede en hongersnood sterven tussen 1845 en 1850
honderdduizenden Javanen

VERTELLER 1 Hoe meer we te weten komen
Hoe meer het ons begint te duizelen
Waarom wordt dit niet
Met dikgedrukte letters
In de geschiedenisboeken vermeld?

VERTELLER 2 En dan moet de Tweede Wereldoorlog nog beginnen...

Muziek uit, VERTELLER 3 breekt in bij VERTELLER 1 en 2

VERTELLER 3 Pfoe, nog meer geschiedenis?
Wel een beetje saai hoor

VERTELLER 1 Ja, voor jou misschien, omdat je het al kent
Maar heel veel mensen weten echt niet dat de Coentunnel in
Amsterdam,
waar altijd al die files zijn,
vernoemd is naar Jan Pieterszoon Coen van de nootmuskaat

VERTELLER 3 Ik dacht gewoon dat we iets spannends gingen doen
Met verhalen, emoties...

VERTELLER 2 Ja dat gaan we ook
Maar we hebben toch echt de geschiedenis nodig
Om die verhalen te kunnen plaatsen

In mei 2020 ging de podcast 'Terlantar / Ontheemd' in première (regie: Jasper Vaillant en Pleun Peters – productiehuis: Theater Rotterdam). Dit is één van de alternatieve vormen waarmee Theater Na de Dam tijdens de eerste Covid19-lockdown van 2020 toch doorgang kon vinden. De hele podcast is te beluisteren via <https://magazines.theaterrotterdam.nl/theaternadedam/>.

* **Bersiap**: De Bersiap is een zeer gewelddadige periode in de geschiedenis van voormalig Nederlands-Indië. Na de capitulatie van Japan riep Indonesië de onafhankelijkheid uit, maar Nederland wilde dit niet erkennen. Er ontstond een machtsvacuüm. Twee weken later, in september, begon de geweldsuitbarsting die bekend staat als de Bersiap. In een half jaar tijd werd iedereen die Europees, Chinees of van gemengd bloed (Indisch) was, door Indonesische vrijheidsstrijders vermoord. Er vielen tienduizenden slachtoffers. Als tegenreactie op de Bersiap sloeg Nederland terug met de zogenaamde 'politieacties'. Deze benaming klinkt alsof het een actie van de politie was, om de controle terug te winnen en zo de veiligheid te herstellen. Nederland plaatst zichzelf hiermee in de rol van bevrijder, in plaats van die van agressor. Maar de term 'politieacties' is zeer misleidend. De Nederlandse troepen gebruikten in deze periode buitensporig geweld. Opnieuw vielen vele duizenden slachtoffers. Uiteindelijk trokken de Nederlandse troepen zich, onder internationale druk, eind 1949 terug uit deze koloniale oorlog. Veel inwoners van Nederlands-Indië trokken toen naar Nederland. Wil je meer weten over deze geschiedenis? Bezoek dan eens deze pagina van NPO Focus: <https://npofocus.nl/artikel/7461/waarom-noemde-nederland-de-koloniale-oorlog-in-indonesie-politionele-acties>. ExcusesOp 10 maart 2020 heeft koning Willem Alexander zijn excuses aangeboden voor het Nederlandse aandeel in deze bloedige periode. Hij deed dit in het bijzijn van de Indonesische president Joko Widodo. Deze excuses zijn met gemengde gevoelens ontvangen. Sommige mensen vinden het goed dat Nederland verantwoordelijkheid neemt voor het leed dat in Indonesië is veroorzaakt. Anderen vinden dat de koning te kort door de bocht ging, omdat het geweld dat de (Nederlands-)Indische bevolking door Indonesische troepen is aangedaan, nu onbesproken blijft. Dit toont opnieuw aan hoe ingewikkelde deze geschiedenis is, en hoeveel perspectieven er zijn. Wil je hier meer over weten? Lees dan bijvoorbeeld dit stuk van Het Parool: <https://www.parool.nl/nieuws/koning-biedt-excuses-aan-voor-nederlands-geweld-in-indonesie~be345c22/>.

* **koloniale oorlog**: In januari 1942 viel het Japanse leger het eiland Tarakan (voor de kust van Borneo, het huidige Kalimantan) binnen. De eerste gevechten op zee vonden al snel hierna plaats. Het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) capituleerde op 9 maart 1942. De strijd heeft dus maanden geduurd – daarmee is dit de grootste moderne oorlog die Nederland met een buitenlandse macht gevochten heeft. Een deel van de overwonnen Europeanen werd van de Aziatische bevolking geïsoleerd en in Japanse krijgsgevangenen- of burgerkampen gevangen genomen. Aanvankelijk steunde de Indonesische bevolking de Japanners, maar deze houding veranderde naarmate de situatie verslechterde. Miljoenen Indonesische mannen werden door Japan gedwongen te werk gesteld als 'romusha' (dwangarbeider), onder andere aan de Birma-spoorweg. Ook Nederlandse en Geallieerde krijgsgevangenen moesten onder dwang werken. Duizenden Indonesiërs en Nederlanders kwamen hierbij om het leven. In augustus 1945 – dus maanden na de bevrijding van Nederland – capituleerde Japan en stopte de Japanse bezetting van Nederlands-Indië. Nog in diezelfde maand riep Indonesië de onafhankelijkheid uit. Maar Nederland wilde de kolonie niet kwijtraken. De Nederlandse troepen sloegen hard terug, met zogenaamde 'politieacties'. De Nederlandse troepen gebruikten in deze periode buitensporig geweld en er vielen vele duizenden slachtoffers. Uiteindelijk trokken de Nederlandse troepen zich, onder internationale druk, eind 1949 terug uit de koloniale oorlog. Veel inwoners van Nederlands-Indië trokken toen naar Nederland. Bron: www.tweedewereldoorlog.nl.

* **koloniën**: Vanaf de 16e eeuw veroverden veel West-Europese landen – vanuit het West-Europese perspectief bezien – overzeese gebieden. Deze gebieden werden vervolgens 'koloniën' genoemd. Ze werden gebruikt om winst mee te maken, bijvoorbeeld via de verhandeling van koffie en specerijen, maar ook als bron van mensenhandel: de slavernij. In de jaren na de Tweede Wereldoorlog volgde de zogeheten 'dekolonisatie'; de periode waarin steeds meer koloniën streden voor hun onafhankelijkheid. Vaak duurde het lang voordat een kolonie daadwerkelijk los was gekomen van het juk van de bezetter. Wil je meer weten over het koloniale verleden van Nederland? Bezoek dan eens de overzichtspagina's van NPO Focus. Bezoek de pagina over Nederlands-Indië hier: <https://npofocus.nl/artikel/7894/hoeregeerde-nederland-over-nederlands-indie>. Bezoek de pagina over Suriname hier: <https://npofocus.nl/artikel/8068/waarom-was-suriname-een-kolonie-van-nederland>. Bezoek de pagina over de Antillen hier: <https://npofocus.nl/artikel/7634/horen-de-voormalige-antillen-nog-bij-nederland>. Kaart van de voormalige Nederlandse koloniën
